

WSTĘP

Zapowiedzi nowych wykazów czasopism naukowych i wydawnictw, które – według informacji pojawiających się w przestrzeni medialnej – miałyby zostać ogłoszone dopiero pod koniec bieżącego roku, po raz kolejny wprowadzają środowisko akademickie w stan niepewności. Dzieje się to w momencie szczególnie istotnym, ponieważ już 1 stycznia 2026 r. rozpoczął się nowy okres ewaluacji działalności naukowej. Tymczasem badaczki i badacze nadal nie wiedzą, według jakich zasad ich dorobek będzie oceniany. W przypadku nauk prawnych sytuacja ta budzi dodatkowy niepokój, dotycząc kwestii, które są nam szczególnie bliskie: przewidywalności działań władzy publicznej, stabilności reguł oraz zaufania do państwa.

Ewaluacja działalności naukowej nie jest bowiem jedynie techniczną procedurą administracyjną. Jej wyniki mają realne i dalekosiężne konsekwencje – wpływają na finansowanie jednostek, ich uprawnienia, a także na kierunki rozwoju poszczególnych dyscyplin. Punktacja przypisana czasopismom i wydawnictwom kształtuje decyzje publikacyjne oraz strategie badawcze, często na wiele lat naprzód. Oczekiwanie, że środowisko naukowe będzie podejmować takie decyzje bez jasnej wiedzy o kryteriach przyszłej oceny, trudno pogodzić z elementarnym wymogiem racjonalności i przejrzystości systemu.

Problem ten był wielokrotnie podnoszony w debacie publicznej, także przez poprzedniego i obecnego Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Krytycznie oceniano wówczas nietransparentne działania podejmowane w okresie kierowania resortem przez ministra Przemysława Czarnka, zwracając uwagę na arbitralne zmiany wykazów, brak stabilnych zasad oraz ograniczony dialog ze środowiskiem akademickim. Dzisiejsze zapowiedzi, mimo zmiany kontekstu politycznego i składanych deklaracji, niepokojąco przypominają tamte praktyki, w szczególności tendencję do ustalania kluczowych reguł już po rozpoczęciu okresu, którego mają one dotyczyć.

Z perspektywy nauk prawnych trudno nie dostrzec w tym naruszenia podstawowych standardów działania państwa wobec adresatów tworzonych przez nie reguł. Choć ewaluacja działalności naukowej nie ma charakteru klasycznego aktu normatywnego, jej skutki są na tyle doniosłe, że powinna podlegać podobnym wymogom jak proces stanowienia prawa: transparentności, przewidywalności i stabilności. Zasady oceny powinny być znane z wyprzedzeniem, a nie ujawniane w trakcie trwania okresu ewaluacyjnego. W przeciwnym razie trudno mówić o procedurze rzetelnej i budzącej zaufanie.

W tym kontekście szczególnego znaczenia nabiera zawartość bieżącego numeru, który – zgodnie z profilem czasopisma – oferuje szeroką i wieloaspektową re-

fleksję nad funkcjonowaniem prawa w jego wymiarze ustrojowym, teoretycznym, historycznym i praktycznym. Numer otwiera blok poświęcony zagadnieniom konstytucyjnoprawnym i teoretycznoprawnym. Maciej Rosa analizuje ustrojowe uwarunkowania Baliwatu Jersey, koncentrując się na jego relacjach prawnych z Unią Europejską. Anna Musiała podejmuje próbę ustalenia, czy przyjęty w Polsce model społecznej gospodarki rynkowej tworzy realne podstawy prawne dla istnienia wspólnoty zakładowej i „społecznego” zatrudnienia. Mikołaj Truszkowski podejmuje problem zapomnianej autonomii pojęć konstytucyjnych, analizując pojęcie celu publicznego jako przesłanki dopuszczalności wyłączenia. Aktualne i praktyczne zagadnienia związane z granicami wolności słowa oraz mową nienawiści omawiają Sławomir Tkacz i Aleksandra Wentkowska. Andrzej Piechaczek, odwołując się do koncepcji H.L.A. Harta, przedstawia ustawę o zawodzie psychologa jako empiryczny test reguły uznania, natomiast Przemysław Kusik podejmuje problem wykładni komparatystycznej w kontekście przeszczepów prawnych.

Istotną część numeru stanowią opracowania z zakresu historii prawa. Wojciech J. Kosior analizuje wybrane aspekty prawne poboru do Armii Rzymskiej, Agnieszka Łukaszczuk-Walter podejmuje zagadnienie wyodrębnienia organizacyjnego i funkcjonalnego sądownictwa administracyjnego w okresie II Rzeczypospolitej, natomiast Michał Kaczmarczyk, Michał Kawala, Justyna Konieczna, Patrycja Muradyan przedstawiają analizę statusu prawa rodzinnego w okresie Polski Ludowej.

W części poświęconej funkcjonowaniu administracji publicznej znalazły się opracowania poświęcone zarówno zagadnieniom teoretycznym, jak i aktualnym wyzwaniom praktyki administracyjnej. Anna Gronkiewicz omawia rolę Centrów Integracji Cudzoziemców jako narzędzia działań społeczno-organizatorskich administracji publicznej, Jarosław Czerw i Anna Dębowska analizują znaczenie jednostek pomocniczych gmin w miastach wojewódzkich, a Michał Służalec podejmuje problem roli samorządu terytorialnego w zwalczaniu patologii społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem przestępczości seksualnej wobec małoletnich.

Zagadnienia prawoadministracyjne obejmują m.in. analizę zasady społeczeństwa obywatelskiego w obszarze ekonomii społecznej (Klaudia Kijańska), problem kosztów transakcyjnych w procesie wytwarzania dóbr publicznych (Marcin Kępa), rolę Komisji Nadzoru Finansowego w polskim systemie AML/CFT (Kamil Majewski) oraz podstawy funkcjonowania kół gospodyń wiejskich jako elementu lokalnej aktywności społecznej (Magdalena Strożek-Kucharska, Michał Mółka).

W numerze nie zabrakło także zagadnień proceduralnych. Paweł Śliwiński analizuje pojęcie mediacji obligatoryjnej w kontekście zasady jej dobrowolności, Aleksander Gołębiwski podejmuje problem znaczenia terminowości postępowania sądowego, natomiast Karol Ryszkowski omawia status prawny balkonu na tle rozbieżności między orzecznictwem cywilnym i administracyjnym.

Problematyka prawa karnego reprezentowana jest przez trzy opracowania. Gabriel Jackowski przedstawia empiryczną analizę skuteczności zaostrzenia prawa karnego w redukcji przestępczości, Michał Grudecki podejmuje interpretacyjne rozważania wokół pojęcia „osoby najbliższej” w Kodeksie karnym, natomiast Dawid Oporowicz i Sylwia Seidel-Nowak analizują cyberprzestrzeń jako miejsce popełnienia czynu zabronionego w kontekście obrotu towarami z podrobionymi znakami towarowymi.

Numer zamyka dział „Glosy, opinie i komentarze”, w którym Kamila Krawczyk przedstawia głosę do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 23 kwietnia 2025 r. (SK 89/22).

Redakcja składa serdeczne podziękowania Recenzentom, których wiedza, rzetelność i zaangażowanie miały kluczowe znaczenie dla poziomu merytorycznego niniejszego numeru: prof. dr. hab. Stanisławowi Niteckiemu (Uniwersytet Opolski), dr. hab. Michałowi Bożkowi, prof. UŚ (Uniwersytet Śląski w Katowicach), dr. hab. Magdalenie Paluszkiewicz, prof. UŁ (Uniwersytet Łódzki), prof. Raphaëlowi Dalmasso (Université de Lorraine), prof. Eduardo Ahumada Lopezowi (Universidad de Alcalá w Madrycie) oraz dr. hab. Ewie Kruk, prof. UMCS (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie). Ich kompetencja i konstruktywne uwagi stanowiły nieocenione wsparcie zarówno dla Autorów, jak i dla Redakcji.

Na zakończenie pragnę wyrazić nadzieję, że tak szerokie spektrum podejmowanych zagadnień oraz wielość perspektyw badawczych zaprezentowanych w niniejszym numerze spotkają się z zainteresowaniem i uznaniem Czytelników, stanowiąc inspirację do dalszej refleksji naukowej i pogłębionej debaty nad współczesnymi problemami prawa.

Maciej Borski